

Fafo

Det kollektive arbeidslivet

Organisasjoner, tariffavtaler og lønnsoppgjør

Kristine Nergaard og Kristin Alsos

Lanseringsseminar Fafo 09.06.2026

Frontfagsmodell under press?

Etablering av en forhandlingsmodell

Utgave 1: grunnlaget for en ny modell

- Holden I i 2000, alle organisasjonene med
- Vil frivillig koordinering være et alternativ til 1990-tallets inntektspolitikk?
- Utsyn: staten må inn igjen

Utgave 2: effektivitet og legitimitet

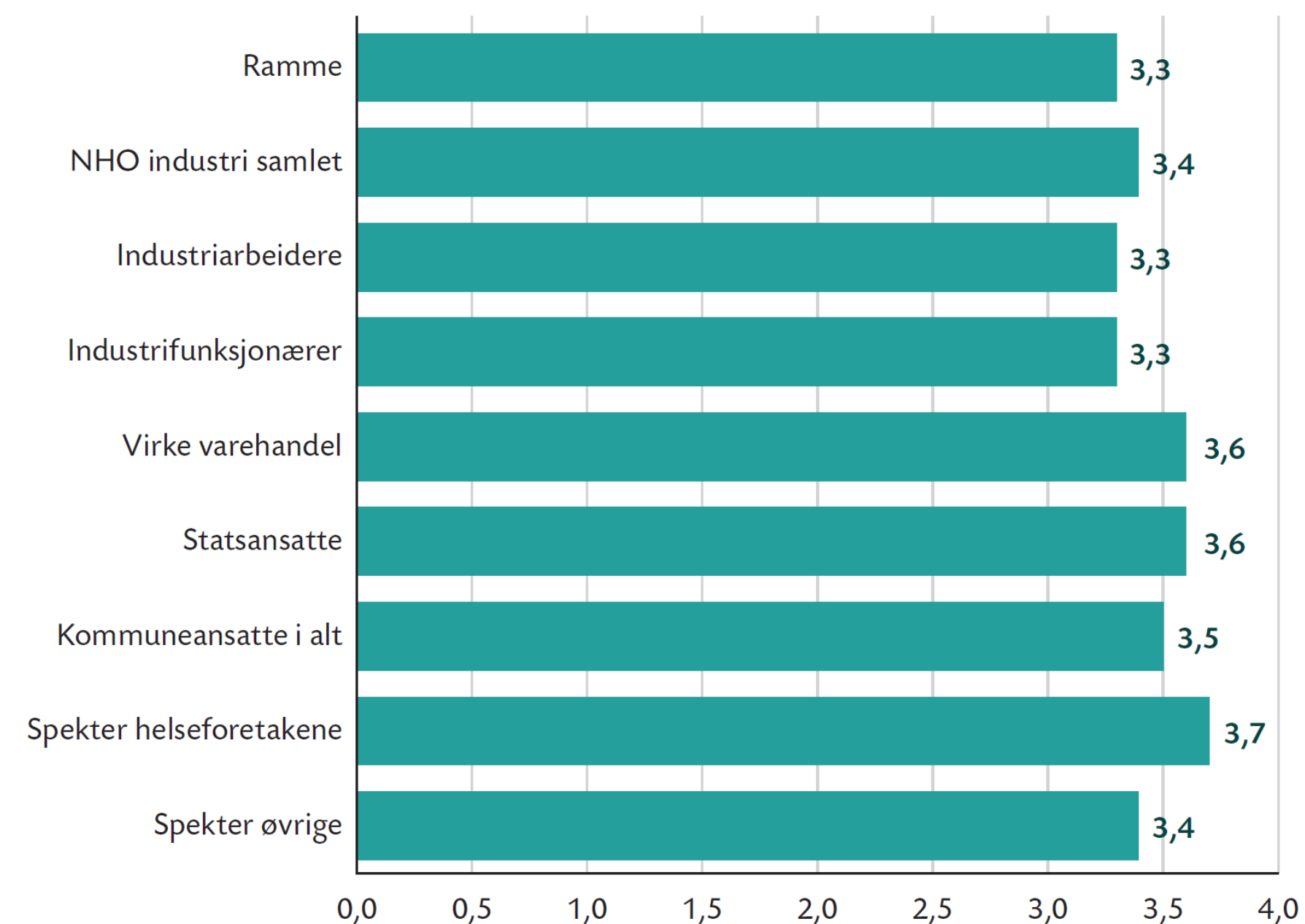
- Usikre og uklare anslag på rammen skaper støy
- Relative lønnsforskjeller framstår som fasttømret
- Utsyn: vil Holden III gi nye institusjonelle grep?

Utgave 3: tidvist press mot etablert modell

- Drøye ti år med et rammeanslag
- Vil svekkede hierarkier utfordre lønnsdannelsen?
- Kan behov for tilpasninger i arbeidsmarkedet løses innen modellen?

Frontfagsmodellen etter Holden III

- Rammeanslaget treffer rimelig godt målt over tid
- Funksjonærene ligger på rammen
- Offentlig sektor på eller litt over rammen
- Noen år der det er mer krevende å anslå KPI og ramme

Kilde: NOU 2026:5.

Figur 6.1 Gjennomsnittlig årlig lønnsvekst 2014–2025. Rammeanslaget og de største tariffområdene.

Utfordres en lønnsdannelse basert på frontfagsmodellen?

- Holden IV (2023)
  - For første gang dissens i utvalget
  - Unio og Akademikerne ønsket en mer fleksibel fortolkning av rammens normering
- Er reguleringsevnen til den kollektive lønnsdannelsen sterk nok?
  - Høy nok tariffavtaledekning?
  - Er det noen grupper som systematisk slipper å innordne seg? Og sikrer også de lavlønte?
- Arbeidsmarkedets behov i årene framover
  - Hvordan sikre tilstrekkelig arbeidskraft til helse og omsorg?

Fortsatt stabile hierarkier i form av hovedorganisasjoner med kapasitet til å koordinere?

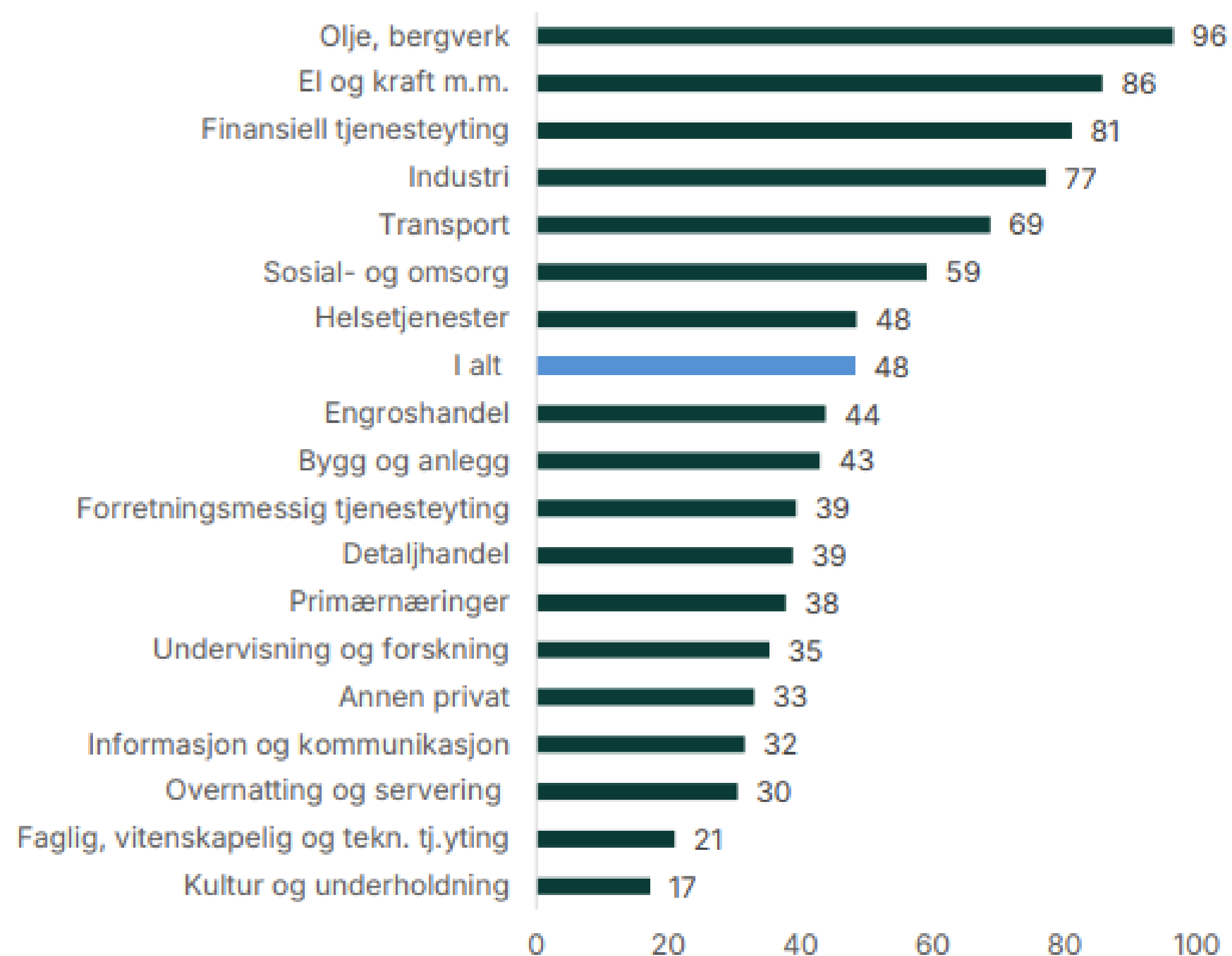
- Hovedorganisasjonene rolle viktig for en koordinert lønnsdannelse
  - Fra 2 til 9: Større sprik i interesser. Økt kapasitet for koordinering, men også økt risiko for splittelse
  - Forskyvninger i medlemstall og yrkes- og bransjestruktur på begge sider
- Nye allianser?
  - Signalerte striden om IA-avalen noe nytt?
- Trekker noen seg ut av det kollektive arbeidslivet?

Og plutselig snakker alle om frontfagsmodellen...

- Et lønnsoppgjør litt utenom det vanlige
  - Hva skal videreføres fra frontfaget innenfor frontfagsmodellen?
  - Drakamp om forskuttering av sykepenger → mange oppgjør til mekling, flere i streik
  - Krevende internt både i LO og NHO
- Kun en spesiell sak? Eller noe vi vil se mer av framover?
  - Hva blir i så fall partenes tilpasninger?

Tariffavtalene som minstelønns gulv

Varierende avtaledekning

- Tariffavtaledekningen i privat sektor er på ca. 50 prosent
- Totalt i arbeidsmarkedet 65 prosent
- Inkludert allmenngjøring
  - Privat sektor: 59 prosent
  - Totalt: 72 prosent

Mekanismer for å utvide avtaleadgangen

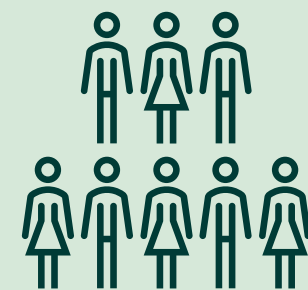
Utvidet allmenngjøringsordning

- Utbredelse av vedtak
  - Representativitet
  - Bransjer med stor betydning for arbeidslivet
- Innholdet av vedtakene utvides
  - Større deler av avtalene omfattes

Offentlig anskaffelser

- Kontraktfestes at vilkårene i tariffavtalene skal etterleves
  - Sikrer lønnsnivå, men ikke utvidet avtaledekning
- Tilbudene til virksomheter som er bundet av tariffavtale gis en fordel i vurderingen

Mekanismer for å utvide avtaledekningen

Medlemsbundenhet

Gjennom organisasjonenes vedtekter eller lov.

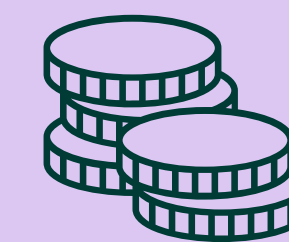
Bindes av de avtaler organisasjonen har inngått.

Institusjonelle virkemidler

Reservere trepartssamarbeidet for organisasjoner med en viss andel tariffbundne medlemmer.

Særfordeler for tariffbundne kan utvides ut over i dag.

Økonomiske virkemidler

Fordeler som oppveier kostnader av bundethet.

Dilemma: Håndhevelse

Hvem skal håndheve tariffavtalens bestemmelser i virksomheter med få eller ingen organiserte?

